

Національний природний парк Синевир створений у 1989 році на базі ландшафтного заказника. Під охороною парку є цінні природні та історико-культурні комплекси, що розташовані у західній частині Горган на території Міжгірського району Закарпатської області. Площа НПП «Синевир» становить 43 тис. га та охоплює також землі Колочавської селищної ради, Негровецької, Синевирської та Синевирскополянської сільських рад. Забудова поселень та їх присілків переважно зосереджена в долинних просторах річки Терєблі, її основних приток: Слободи, Красного звору, Розтоки, Озерянки та численних малих потоків. Присілки Слобода, Верхня Буковинка, Загорб та Береги розташовані на верхніх рівнях гірських полонин. З етнографічного погляду вказані поселення знаходяться на території Бойківщини. Загальна чисельність мешканців у межах сільських рад складає близько 20 тис. осіб.

Архітектура Святодухівської церкви в Колочаві відображає поширений на Закарпатті тип тридільного храму з високою каркасною вежею над західним зрубом. Вплив стилю бароко проявляється насамперед у витонченому завершенні західної вежі. Зруби оперезані пластичним піддашшям, яке на західному фасаді переходить в аркаду-галерею. Аналогічна галерея є навколо емпори над бабинцем. Пам'ятка втрачає своє видове розкриття при наближенні через прилеглі новобудови.

У поселеннях, розташованих у межах НПП «Синевир», поширений тип дерев'яного храму, що склався у XVIII столітті під впливом архітектури мурованих храмів. Беручи за зразок муровану архітектуру, народні майстри вдало переносили елементи барокового чи готичного стилю на дерев'яні храми, оскільки доступним на той час будівельним матеріалом у горян було дерево.

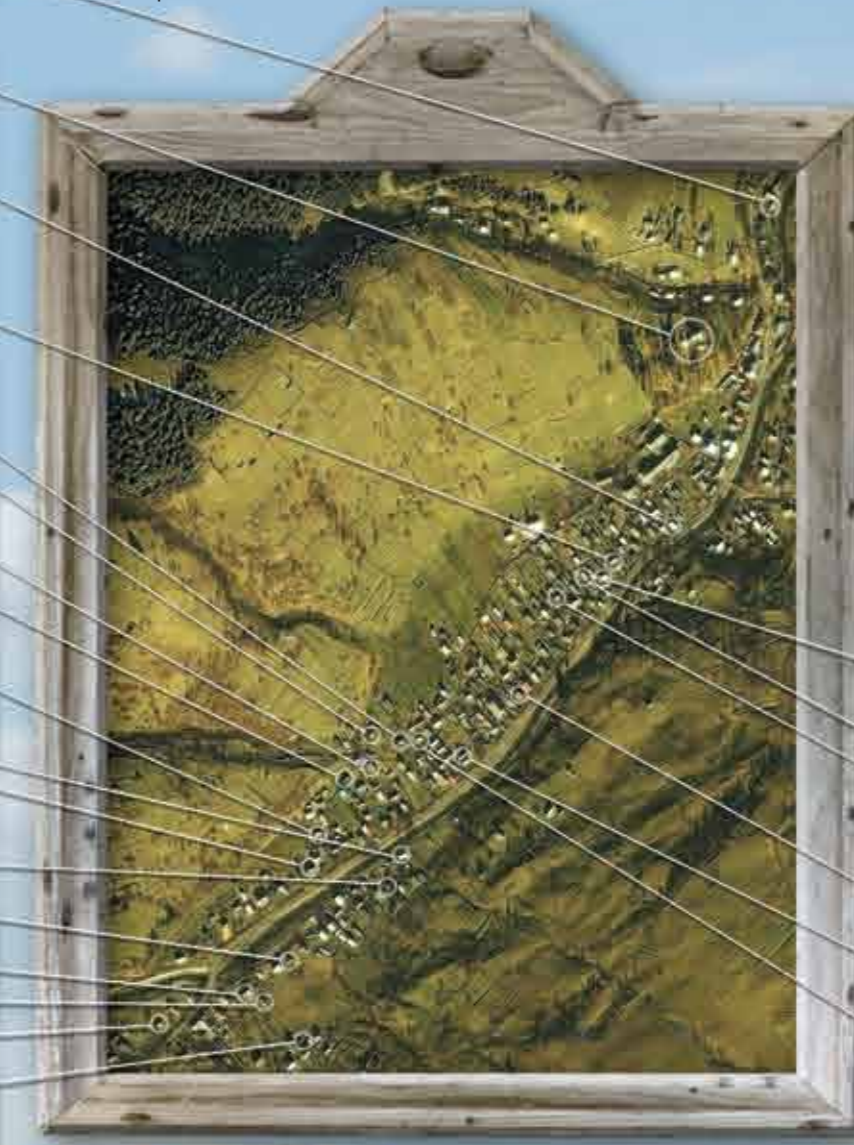
Церква св. Архангела Михаїла у Негровці – приклад органічного поєднання храму з вежею. Майстри взяли за зразок готичну архітектуру, вдало знайшли висоту вежі та шпилью. Усі форми гармонійно збалансовані, пропорції віднайдені з високим естетичним смаком. Перед бабинцем є ганок з відкритою аркадою-обходом над ним. Поєднання легкої аркади з масивною вежею дає контраст, який викликає захоплення. Біля церкви стоїть типова для міжгірської Верховини дерев'яна двоярусна каркасна дзвіниця. Храм вдало розташований на схилі пагорба. З дороги від Синевира добре сприймається чітка вертикальна композиція, натомість з дороги від Колочави видовому розкриттю пам'ятки перешкоджають новобудови.

В архітектурі Покровської церкви, розташованої в Синевирській Полянці, також присутні барокові форми. Планування храму типове тридільне, висока каркасна вежа здіймається над західним зрубом. До вітлярної частини з півдня зроблено прибудову. Нижній масив розчленований опананням, що обходить навколо храму. Каркасна двоярусна дзвіниця побудована окремо на одній осі з храмом, розташованим на високому мисоподібному горбі та який добре оглядається з багатьох точок села.

Обстеження планувальної структури та архітектури Синевирської Поляни виявили численні зразки традиційних дерев'яних житлових та господарських будівель періоду кінця XIX – другої половини XX ст., які потребують збереження.

Традиційні житлові будинки за формою плану поділяються на дві групи:
- видовжені, у яких приміщення розміщені послідовно;
- компактні (наближені до квадрата), у яких приміщення згруповані.

Здебільшого будинки мають галереї, рідше – причілки. Зруб - основний конструктивний прийом. Дахи високі, чотирисхилі або двосхилі із заломами, покриті драницями. У другій половині XX ст. з появою нових покрівельних матеріалів висота даху зменшується, а в деяких з них з'являються фронтони, оздоблені шалівкою. Компактний план зародився під впливом європейської дерев'яної та мурованої містечкової архітектури.

У забудові сіл виявлені нетрадиційні архітектурні рішення, які спотворюють цілісність культурного ландшафту. Деформації та спотворення проявляються в порушенні правил планування, формоутворення, пропорцій будівель, використанні нових матеріалів, застосуванні яскравих кольорів. У центрі сіл через нестачу вільної землі зростає щільність забудови, яка поширюється вглиб садибних ділянок. На садибах по довжині може розташовуватись по шість-сім будинків житлового та господарського призначення. Гаражі будуються на краю ділянки поблизу вулиці, порушуючи обмеження червоної лінії.

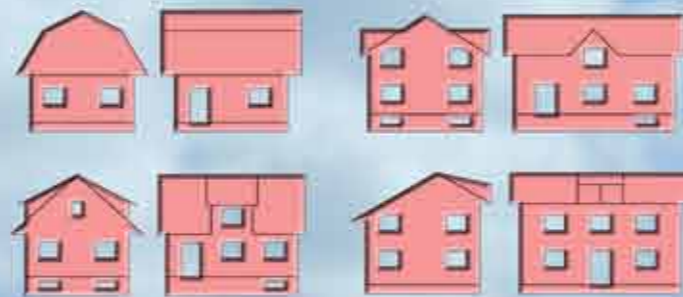
Деякі нові будинки міняють традиційний образ забудови, що призводить до зниження якостей культурного ландшафту

Поширилась тенденція споруджувати дво- чи три-поверхові будинки з мансардами, цокольними приміщеннями, застосовувати складне планування. Використовуються пластикові матеріали, пінопласт для оздоблення фасадів та профільні металеві листи для покрівлі дахів, а подекуди і для огорожі. Деякі забудовники відмовились від дерева як основного матеріалу та зводять стіни із шлакоблоків, піноблоків, цегли тощо. Колористика забудови також зазнала значних змін внаслідок використання нових матеріалів та застосування неприродних яскравих кольорів на фасадах і дахах будівель. Застосування кольору в новій забудові свідчить про втрату гармонії та відчуття такту відносно сформованого середовища та традиційної архітектури.

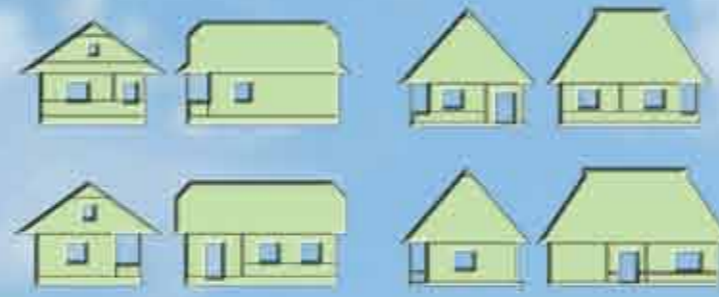
Фрагмент планування центральної частини Синевирської Поляни (червоним кольором позначені будинки, які порушують умови забудови й не узгоджуються за формою та пропорціями з традиційною забудовою)

Гаражі за межами садибної ділянки – негативний приклад умов забудови

Приклади порушення традиційної форми та пропорцій будинку

У другій половині ХХ ст. розвиваються традиції дерев'яної архітектури. Нові покрівельні матеріали дають можливість зменшити висоту даху, а основна увага приділяється декоруванню фронтонів та галереї. Пропорції бічного фасаду максимально наближені до золотого перетину. Простір під дахом нерідко використовується для влаштування мансардних кімнат. У практику входить фарбування фасадів у різні кольори. Таким чином, архітектурний краєвид села поступово набуває колористичного звучання, втрачаючи монохромність. Добрі колористичні рішення є тоді, коли покривають невеликі площини й використовують один-два кольори з відтінками.

Схема пропорцій бічного фасаду в традиційних будинках початку ХХ ст.

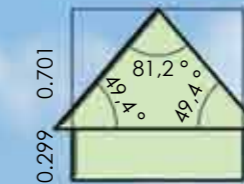
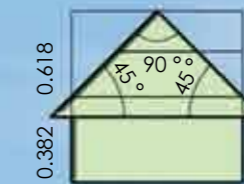

Схема пропорцій бічного фасаду із заломами в традиційних будинках середини ХХ ст.

ДЕРЕВ'ЯНА АРХІТЕКТУРА
В КУЛЬТУРНОМУ ЛАНДШАФТІ:
ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

СИНЕВИР НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК

